

Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf İçi Öğretim Süreçlerindeki Yeterliliklerinin Değerlendirilmesi

The Evaluation of the Competencies of Classroom Teachers in the Instructional Processes

Kezban Kuran
Mustafa Kemal Üniversitesi

Öz

Eğitim sistemi içerisinde son derece kritik ve hayati bir öneme sahip olan ilköğretim, bu kurumlarda görev yapan sınıf öğretmenin sistemindeki yerini ön plana çıkarmıştır. İlköğretim kurumlarında nitelikli bir öğretim hizmeti, sınıf öğretmenin öğretme-öğrenme sürecinde yer alan, "öğretimi planlama", "sınıf içi öğretimi düzenleme" ve "etkili bir iletişim ve sınıf yönetimi" olmak üzere üç görev alanında yeterli olmasına bağlıdır. Bu çalışmayla, sınıf öğretmenlerinin, öğretme-öğrenme sürecinde yer alan temel yeterliliklerinin ne kadarını hangi düzeyde gösterdikleri değerlendirilmiştir. Böylece sınıf öğretmenlerinin hangi yeterliliklerde desteklenmeye gereksinimi olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Hatay ili'nde görev yapan 510 sınıf öğretmeni ve 59 ilköğretim müfettişi üzerinde yapılan bu çalışmada "Dörtlü Değerlendirme Modeli" kullanılmıştır.

Anahtar sözcükler: Yeterlilik, öğretme-öğrenme süreci, sınıf öğretmeni, öğretmen yeterliliği.

Abstract

As elementary education has a critical and vital importance within an educational system, the classroom teachers working in these institutions have gained increasing importance. A qualified teaching service in elementary education institutions depends on classroom teachers having certain competencies in the three main duty areas of the teaching and learning processes, which can be termed "the planning of instruction", "the organizing of instruction in the classroom" and "effective communication and classroom management." The purpose of this study is to determine how much and at what level these basic competencies are demonstrated by classroom teachers, and in which of these competencies the classroom teachers need to be supported. In this research, done on 510 classroom teachers and 59 elementary education supervisors working in Hatay, "the Quadrant Evaluation Model" was used.

Key words: Proficiency, competency, teaching and learning process, classroom teacher, teacher proficiency.

Giriş

Kalitenin ve nitelikli insan gücü yetiştirmenin esas alındığı bir öğretim anlayışı, öğretmenin geleneksel rollerinde değişmeler meydana getirmiştir. Öğretmenin bilgiyi aktarma rolü, bilginin nasıl kazanılıp kullanılacağını öğretme rolüyle yer değiştirmiştir. Bu bağlamda eğitim sisteminin verimli çalışması ve kaliteli hizmetin üretilebilmesi, bilgi kazanma ve kullanma yollarını bilen öğretmenlerin yetiştirilmesine bağlıdır. Çünkü hiçbir eğitim modeli, o modeli işletecek personelin niteliğinin üzerinde hizmet üretmez. Bundan dolayı 'bir okul, ancak içindeki öğretmenler kadar iyidir' (Kavcar, 1999, 277).

Problem

Öğretmenler, eğitim sisteminin iyi işlemeden sorumlu olan kişilerdir. Çünkü öğretmenler, önemli bir insan sermayesi stokunu temsil ederler ve onların eğitim sürecine katkıları kalkınma yönünden en önemli etkidir (Kaya, 1977, 182-183). Bu nedenle mesleki ustalık becerileriyle donatılmış iyi öğretmenlerin yetiştirilmesi gerekir. İyi öğretmen, zihinsel kapasitesi yüksek olan, bilgisi güçlü, akademik olarak hazırlıklı, gelişim ve öğretim bilgisi yeterli ve istenilir kişilik özelliklerine sahip birey olarak tanımlanmaktadır (Ausubel ve Floyd, 1969).

Eğitim sisteminde ilköğretim kurumlarının ve bu kurumlarda görev yapan sınıf öğretmenlerinin çok önemli yere sahip olduğu söylenebilir.

Yrd. Doç. Dr. Kezban Kuran, Mustafa Kemal Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Antakya.

Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerine uygun öğrenme ortamı yaratabilmesi, öğretme-öğrenme sürecinde yer alan bazı temel yeterliklere sahip olmasına bağlıdır. Yapılan literatür çalışmasına göre bu yeterlikler birleştirilerek 'öğretimi planlama', 'sınıf içi öğretim süreçleri', 'sınıf içi etkileşim' ve 'sınıf yönetimi' olmak üzere üç görev alanı belirlenmiştir (Brophy ve Good, 1986; Oğuzkan, 1988; Sönmez, 1992; Amos ve Cheeseman, 1996; Özdemir, 1996; Ünal ve Ada, 1999; Avalos 2000).

Öğretme ve öğrenme etkinlikleri planlamayla başlar. Plan, öğretmenin yapacağı etkinlikleri öğrencilerin özelliklerine ve öğretimin ilkelerini dikkate alarak sistematik sıra içinde düzenlenmesine hizmet eder. Bir öğretmenin planlama yeterliğine sahip olması kadar, planını etkili bir şekilde uygulayabilmesi ve bunun için de öğretme süreçlerini iyi düzenlemesi gerekir. Bu sürecin yapılandırılmasında sınıf içi öğretmen davranışları çok önemlidir. Öğretmenin öğrenmeyi kolaylaştırmak amacıyla etkinlikler düzenlerken gösterdiği soru sorma, açıklama yapma, pekiştirme, dönüt verme, düzeltme, güdüleme, alıştırmaya yapma, öğrencinin dikkatini canlı tutma, ipucu verme, dersin akıcılığını sağlama davranışları bu gruba girer (Açıkgöz, 1996, 97). Öğretmenlerin sınıf içi davranışları, öğrenci başarısını olumlu ve olumsuz boyutta etkilemektedir. Çünkü bu davranışlar, sınıf içinde oluşturulacak iklime yansır. İçinde tutumlar, duygular, değerler, ilişkiler bulunan iklim, öğrenmeyle, üretken çalışmayla, benlik kavramıyla ve eğitim programlarında yer alan her şeyle ilgilidir (Gözütok, 2000, 162). Sınıfında herkesin birbirini kabul ettiği, yardımın ve işbirliğinin esas alındığı, destekleyici ve yüreklendirici samimi bir ortamın yaratıldığı ılıman bir iklim oluşmasını isteyen bir öğretmenin, etkili iletişim ve sınıf yönetimi becerilerine sahip olması beklenir. Çünkü, öğretmenin öğrencilerle iletişim şekli ve öğretmenin iletişim yeteneği öğrenci davranışları için bir model oluşturur (Petty, 1993). Sınıfını iyi yöneten bir öğretmen, öğretme süreçlerini düzenlemede başarılı olur. Etkili bir sınıf yönetiminde öğretmen, elindeki tüm olanakları ve materyalleri kullanarak sınıfı en iyi nasıl örgütleyebileceği konusunu çok yönlü düşünmelidir (Wragg, 1993, 57). Sınıf yönetimi, öğretmen ve öğrenci arasında karşılıklı ilişkiyle gelişen çok kompleks bir durumdur (Putnam ve Burke, 1992).

Bu araştırmayla sınıf öğretmenlerinin 'öğretimi planlama', 'sınıf içi öğretim süreçlerini' düzenleme ve 'sınıf

içi etkileşim ve sınıf yönetimi' gibi üç görev alanında yer alan yeterliklere ne düzeyde sahip oldukları irdelenmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bu görev alanlarında ideal olarak gösterilmesi gereken yeterlikler nelerdir? Acaba sınıf öğretmenleri gerçekte bu temel yeterliklerin ne kadarını hangi düzeyde göstermektedirler?
2. İlköğretim müfettişleri, bu yeterlikler açısından sınıf öğretmenlerini nasıl algılamaktadır ve müfettişlere göre bu yeterlikler ne ölçüde gerçekleştirilmektedir?
3. Görev alanları ve bu görev alanlarını oluşturan yeterliklerin, dördü değerlendirme modelindeki dağılımı nedir?

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel bir çalışma olup sınıf öğretmenlerinin bu görev alanlarındaki yeterlikleri betimlenmeye çalışılmıştır. Araştırmada Pol ve McCleary (1973)'nin 'Quadrant Assessment Model for the Assessment of Competencies' adlı eserinde ele aldığı 'Dörtlü Değerlendirme Modeli' araç olarak kullanılmıştır. Bu modelde anketin A ve B formlarında yer alan gösterilmesi gereken ve gösterilmekte olan yeterlikler ile bu yeterliklerin yüksek ve düşük önem dereceleri olmak üzere iki değişken yer almaktadır. Modelde birbirleriyle etkileşim içerisinde bulunan ve aşağıda belirtilen dört gözenek yer almaktadır.

1. Yüksek derecede gösterilmesi gereken ve yüksek derecede gösterilmekte olan yeterlikler.
2. Yüksek derecede gösterilmesi gereken ve düşük derecede gösterilmekte olan yeterlikler.
3. Düşük derecede gösterilmesi gereken ancak yüksek derecede gösterilmekte olan yeterlikler.
4. Düşük derecede gösterilmesi gereken ve düşük derecede gösterilmekte olan yeterlikler (McCleary ve Thomas, 1973, 4-5).

Evren ve Örneklem

Hatay İli'nde görev yapan 2020 sınıf öğretmeni ile 59 müfettiş, araştırmanın evrenini oluşturmaktadır. Antakya merkez ilçesinde bulunan 28 ilköğretim okulunun tümü ve bu kurumlarda görev yapan toplam 510 sınıf öğretmeni ve müfettişlerin hepsi örneklem grubuna alınmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada kullanılan anket, YÖK Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi doğrultusunda hazırlanan ve okullarda uygulama çalışmalarına esas alınacak yeterlikler ile Arizona State Üniversitesi ve Iowa Üniversitesi tarafından öğretmen yeterlikleri ile ilgili hazırlanan 'Instructional Development Scale' adlı araçtan (Enz, Cook ve Omotoni, 1996) yararlanılarak araştırmacı tarafından geliştirilmiştir. Anketler A ve B olmak üzere iki form şeklinde düzenlenmiştir. A formunda sınıf öğretmenlerinin idealde göstermesi gereken yeterlikler, B formunda ise gerçekte göstermekte oldukları yeterlikler yer almaktadır. Her iki formda yer alan yeterlikler aynıdır. Gruplardan bu yeterliklerin yok (1), az (2), orta (3), iyi (4), tam (5) olmak üzere beş derece işaretleme istenmiştir.

Bulgular ve Yorum

Araştırmada elde edilen bulgular iki başlık altında toplanmıştır.

1. Sınıf öğretmenlerinin idealde göstermeleri gereken ve gerçekte göstermekte oldukları yeterliklerle ilgili görev alanlarının kendileri ve ilköğretim müfettişleri tarafından değerlendirilmesine ilişkin bulgular:

Bu değerlendirmede, önce idealde gösterilmesi gereken yeterlikler (A formu), sonra da aynı yeterlik maddelerinden oluşan (B formu) ele alınmıştır. Her iki grubun gösterilmesi gereken ve gösterilmekte olan yeterliklerin oluşturduğu görev alanlarıyla ilgili yaptıkları değerlendirme sonuçları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 incelendiğinde sınıf öğretmenleri idealde göstermeleri gereken görev alanlarıyla ilgili olarak birinci

derecede 'sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi' görev alanını önemli görmüşlerdir. İkinci sıraya 'öğretimi planlama', üçüncü sıraya ise 'sınıf içi öğretim süreçleri' görev alanları oluşturmuştur. Tablo 1'e bakıldığında sınıf öğretmenlerinin gerçekte gösterilmekte olan görev alanlarıyla ilgili olarak yine birinci sırada 'sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi', ikinci sırada 'öğretimi planlama', üçüncü sırada ise 'sınıf içi öğretim süreçleri' görev alanlarını seçtikleri görülmektedir. Sınıf öğretmenleri, gösterilmesi gereken görev alanlarıyla ilgili yeterlikleri aynı önem derecesinde gösterdiklerini ifade etmişlerdir. İlköğretim müfettişlerinin, idealde gösterilmesi gereken görev alanlarının önem derecesine göre sıralanmasında sınıf öğretmenleriyle fikir birliği içerisinde oldukları görülmektedir. Müfettişler, sınıf öğretmenlerinin gerçekte göstermekte oldukları görev alanlarıyla ilgili olarak yine 'sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi' görev alanını birinci derecede önemli görmüşlerdir. Ancak sınıf öğretmenlerinden farklı olarak 'sınıf içi öğretim süreçleri' görev alanını ikinci derecede, 'öğretimi planlama' görev alanını ise üçüncü derecede önemli gördüklerini belirtmişlerdir. Gösterilmekte olan görev alanlarıyla ilgili olarak grupların 'sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi' görev alanında fikir birliğine varırken, diğer görev alanlarıyla ilgili olarak farklı düşündükleri görülmektedir. Her iki grubun, sınıf öğretmenlerinin gösterilmesi gereken ve gösterilmekte olan görev alanları açısından yaptıkları değerlendirmeler, önce kendi gruplarında sonra da birbirleriyle karşılaştırılarak incelenmiştir. Sınıf öğretmenlerinin gösterilmesi gereken ve gösterilmekte olan görev alanlarıyla ilgili değerlendirmelerini karşılaştırmak amacıyla 'eşli gruplar t testi' uygulanmıştır. Bu amaçla yapılan karşılaştırma Tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 1

Sınıf Öğretmenlerinin Idealde Göstermeleri Gereken ve Gerçekte Göstermekte Oldukları Görev Alanlarının Kendileri ve İlköğretim Müfettişleri Tarafından Değerlendirilmesi.

		Öğretimi Planlama			Sınıf İçi Öğretim Süreçleri			Sınıf İçi Etkileşim ve Sınıf Yönetimi		
		N	X	SS	N	X	SS	N	X	SS
Öğretmen	Gösterilmesi Gereken	495	4.34	.61	493	4.32	.64	495	4.49	.74
	Gösterilmekte Olan	494	4.23	.65	489	4.17	.76	491	4.44	.83
Müfettiş	Gösterilmesi Gereken	59	2.72	.63	59	2.70	.48	59	3.13	.56
	Gösterilmekte Olan	59	2.58	.59	59	2.61	.57	59	2.91	.58

Tablo 2 incelendiğinde sınıf öğretmenlerinin 'öğretimi planlama' görev alanında $p < .007$ düzeyinde, 'sınıf içi öğretim süreçleri' görev alanında ise $p < .001$ düzeyinde gösterilmesi gereken yeterlikler lehine anlamlı farklılıklar olduğu görülmektedir; idealde gösterilmesi gereken yeterliklerin ortalamalarının yüksek olması doğal bir sonuçtur.

Sınıf öğretmenlerinin idealde göstermeleri gereken ve göstermekte oldukları görev alanlarının müfettişler tarafından yapılan değerlendirme sonuçlarını karşılaştırmak için yapılan eşli gruplar t testi sonuçları Tablo 3'te verilmiştir.

Tablo 3 incelendiğinde müfettişler tarafından yapılan değerlendirmeye göre sınıf öğretmenlerinin 'sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi' görev alanı ortalamaları arasında gösterilmesi gereken ve gösterilen yeterlikler açısından $p < .031$ düzeyinde anlamlı bir fark bulunmuştur. Farkın kaynağı idealde gösterilmesi gereken yeterliklerin mevcut durumdan yüksek olmasından ileri gelmektedir. Diğer görev alanlarında ideal ve mevcut durum arasında anlamlı bir fark bulunmamasına rağmen, idealdeki yeterliklerin ortalamaları daha yüksektir.

Sınıf öğretmenlerinin ve müfettişlerin bu üç görev alanında, sınıf öğretmenlerinin göstermeleri gereken ve göstermekte oldukları yeterlikleri karşılaştırmak amacıyla 'bağımsız gruplar t testi' uygulanmıştır. Yapılan karşılaştırma sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4 incelendiğinde, her iki grup tarafından yapılan değerlendirmelere göre bu üç görev alanında gösterilmesi gereken ve gösterilmekte olan yeterliklerin aritmetik ortalamaları açısından anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Bu farklılıkların kaynağı gösterilmekte olan ve gösterilmesi gereken görev alanlarındaki yeterliklerin ortalamalarının öğretmenlerde yüksek olmasından kaynaklanmaktadır. Sınıf öğretmenlerinin bu üç görev alanlarındaki idealleri, ilköğretim müfettişlerinden daha yüksektir. Aynı şekilde bu görev alanlarındaki yeterlikleri gösterme konusunda kendileriyle ilgili yaptıkları değerlendirmeler de ilköğretim müfettişlerinin yaptıkları değerlendirmelerden yüksektir. Sınıf öğretmenlerinin kendilerini bu görev alanlarında müfettişlere göre daha yeterli görmeleri doğaldır ve beklenilir bir sonuçtur.

Tablo 2

Sınıf Öğretmenlerinin Göstermeleri Gereken ve Göstermekte Oldukları Görev Alanlarının, Sınıf Öğretmenleri Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonuçlarının Karşılaştırılması (eşli gruplar t testi sonuçları)

GÖREV ALANI		N	X	SS	Sd	t	p
Öğretimi Planlama	Gösterilmesi Gereken	495	4.34	.61	493	2.71	.007
	Gösterilmekte Olan	494	4.23	.65			
Sınıf İçi Öğretim Süreçleri	Gösterilmesi Gereken	493	4.32	.64	486	3.31	.001
	Gösterilmekte Olan	489	4.16	.76			
Sınıf İçi Etkileşim ve Sınıf Yönetimi	Gösterilmesi Gereken	495	4.49	.74	490	.85	.393
	Gösterilmekte Olan	491	4.44	.83			

Tablo 3

Sınıf Öğretmenlerinin Göstermeleri Gereken ve Göstermekte Oldukları Görev Alanlarının, Müfettişler Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonuçlarının Karşılaştırılması (eşli gruplar t testi sonuçları)

GÖREV ALANI		N	X	ss	Sd	t	p
Öğretimi Planlama	Gösterilmesi Gereken	59	2.72	.63			
	Gösterilmekte Olan	59	2.58	.59	58	-1.21	.229
Sınıf İçi Öğretim Süreçleri	Gösterilmesi Gereken	59	2.70	.68			
	Gösterilmekte Olan	59	2.61	.57	58	1.01	.316
Sınıf İçi Etkileşim ve Sınıf Yönetimi	Gösterilmesi Gereken	59	3.13	.56			
	Gösterilmekte Olan	59	2.91	.58	58	2.20	.031

Tablo 4

Sınıf Öğretmenlerinin Göstermeleri Gereken ve Göstermekte Oldukları Görev Alanlarının Müfettişler ve Sınıf Öğretmenleri Tarafından Yapılan Değerlendirme Sonuçlarının Karşılaştırılması (Bağımsız Gruplar t Testi Sonuçları)

GÖREV ALANI		Gruplar	N	X	SS	Sd	t	P
Öğretimi Planlama	Gösterilmesi Gereken	Sınıf Öğretmeni	495	4.34	.61	551	17.02	.000
		Müfettiş	59	2.72	.63	71.994		
	Gösterilmekte Olan	Sınıf Öğretmeni	494	4.23	.65	550	16.788	.000
		Müfettiş	59	2.58	.59	72.016		
Sınıf İçi Öğretim Süreçleri	Gösterilmesi Gereken	Sınıf Öğretmeni	493	4.32	.64	549	18.575	.000
		Müfettiş	59	2.70	.68	82.141		
	Gösterilmekte Olan	Sınıf Öğretmeni	489	4.17	.76	545	14.647	.000
		Müfettiş	59	2.61	.57	83.550		
Etkili İletişim ve Sınıf Yönetimi	Gösterilmesi Gereken	Sınıf Öğretmeni	495	4.49	.74	551	13.491	.000
		Müfettiş	59	3.13	.56	81.844		
	Gösterilmekte Olan	Sınıf Öğretmeni	491	4.44	.83	547	13.515	.000
		Müfettiş	59	2.91	.58	86.222		

2. Yeterliklerin dörtlü değerlendirme modelindeki dağılımı

Her iki grup tarafından değerlendirilen görev alanları ve bu görev alanlarını oluşturan yeterliklerin modelin gözeneğine yerleştirilmesinde şu yol izlenmiştir:

1. Üç görev alanını oluşturan 57 yeterliğin, ortalamaları en yüksek ve en düşük 15'er yeterlik maddesi ölçüt olarak alınmıştır.

2. Gösterilmesi gereken ve gösterilen yeterliklerin ortalamaları en yüksek olan yeterlikler, gösterilmesi gereken yüksek, gösterilmekte olan yüksek gözeneğine yerleştirilmiştir.

3. Gösterilmesi gereken yeterliklerden en yüksek ortalamaya sahip olan yeterlikler, gösterilen ve ortalaması en yüksek olan yeterlikler içerisinde yer almıyorsa, bu yeterlikler ise gösterilmesi gereken yüksek, gösterilen düşük gözeneğine yerleştirilmiştir.

4. Gösterilmesi gereken ve gösterilen yeterliklerden ortalamaları en düşük olan yeterlikler, gösterilmesi gereken düşük, gösterilmekte olan düşük gözeneğine yerleştirilmiştir.

5. Gösterilmesi gereken yeterlikler içinde ortalamaları en düşük olan yeterlikler, gösterilen ve ortalaması en

düşük yeterlikler içinde yer almıyorsa, bu yeterlikler ise gösterilmesi gereken düşük, gösterilmekte olan yüksek gözeneğine yerleştirilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin ve ilköğretim müfettişlerinin bu üç yeterlikle ilgili yaptıkları değerlendirmelerdeki yeterliklerin Dörtlü Değerlendirme Modeli'ndeki dağılımı tablo 5'te verilmiştir.

Tablo 5 incelendiğinde sınıf öğretmenleri tarafından yapılan değerlendirmelere göre yüksek derecede gösterilmesi gereken ve yüksek derecede gösterilmekte olan 12 yeterliğin 8'i "sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi (SEY)", üç tanesi "sınıf içi öğretim süreçleri (SOS)", bir tanesi ise "öğretimi planlama (ÖP)" görev alanına aittir. Bu yeterliklerin başında "öğrencilere isimleriyle hitap edebilme", "tüm öğrencilere karşı eşit ve demokratik bir tutum sergileyebilme", "öğrencileri ilgi ile dinleyebilme" yeterlikleri gelmektedir.

İlköğretim müfettişlerinin değerlendirmesine göre ise bu gözeneğe yer alan 10 yeterliğin 7 tanesi "sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi", 3 tanesi "sınıf içi öğretim süreçleri" görev alanına aittir. Bu gözeneğe yer alan yeterliklerin başında ise "öğrencilere isimleri ile hitap edebilme", "öğrenciler arasında rahat hareket edebilme" ve

Tablo 5

Her iki grup tarafından değerlendirilen yeterliliklerin modeldeki dağılımı

Sınıf Öğretmeni					İlköğretim Müfettişi					Sınıf Öğretmeni					İlköğretim Müfettişi				
Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No.	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik Alanı	X İdeal	X Gerçek
01	SEY	07	4.68	4.62	01	SEY	07	3.32	3.37	01	SOS	04	4.50	4.28	01	SEY	02	2.91	2.76
03	SEY	08	4.62	4.54	03	SOS	10	3.16	3.13	03	SOS	10	4.49	4.26	03	SEY	03	2.89	2.84
04	SEY	06	4.61	4.58	04	SOS	09	3.03	3.01	04	SOS	08	4.49	4.27	04	SEY	15	3.06	2.76
05	SEY	10	4.59	4.40	05	SEY	08	2.96	3.08										
06	SOS	09	4.57	4.43	06	SEY	14	2.94	2.98										
07	SOS	14	4.55	4.44	07	SEY	11	2.94	3.03										
08	SEY	04	4.54	4.42	08	SOS	12	2.91	2.89										
09	SEY	03	4.53	4.41	09	SEY	12	2.91	2.96										
10	SEY	02	4.52	4.49	10	SEY	13	2.91	2.93										
11	ÖP	03	4.48	4.38															
12	SOS	22	4.47	4.32															
Gösterilmesi Gereken Düşük (İdeal) Gösterilmekte Olan Yüksek (Gerçek)										Gösterilmesi Gereken Düşük (İdeal) Gösterilmekte Olan Düşük (Gerçek)									
Sınıf Öğretmeni					İlköğretim Müfettişi					Sınıf Öğretmeni					İlköğretim Müfettişi				
Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No.	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik No	X İdeal	X Gerçek	Sıra No	Görev Alanı	Yeterlik Alanı	X İdeal	X Gerçek
01	SOS	11	4.11	4.32	01	SOS	25	2.37	2.66	01	SOS	18	3.96	3.80	01	SOS	19	2.23	2.33
					02	SOS	24	2.38	2.76	02	SOS	19	4.00	3.84	02	SOS	18	2.25	2.28
					03	SOS	23	2.40	2.55	03	SOS	27	4.11	3.97	03	SOS	21	2.33	2.27
					04	ÖP	09	2.44	2.57	04	SOS	26	4.14	4.03	04	SOS	20	2.37	2.47
					05	ÖP	11	2.49	2.79	05	SOS	21	4.14	3.97	05	SOS	01	2.42	2.49
										06	SOS	20	4.16	4.00	06	ÖP	10	2.44	2.30
										07	SOS	29	4.18	4.03	07	SOS	26	2.44	2.30
										08	SOS	16	4.20	4.09	08	SOS	27	2.44	2.32
										09	ÖP	07	4.21	4.05	09	SOS	22	2.49	2.52
										10	ÖP	09	4.22	4.03					
										11	SOS	28	4.23	4.14					
										12	SOS	01	4.26	3.75					

“argodan, öğrenciyi küçük düşürücü bozuk ifadelerden ve hakaretlerden arındırılmış bir dil kullanabilme” yeterlikleri gelmektedir.

Sınıf öğretmenleri, ‘bilgiyi öğretme ilkelerini dikkate alarak uygun bir sıra ile sunabilme’, ‘argodan, öğrenciyi küçük düşürücü bozuk ifadelerden ve hakaretlerden arındırılmış bir dil kullanabilme’ gibi yeterlikleri, yüksek derecede gösterilmesi gereken, ancak kendilerinde düşük düzeyde bulunan yeterlikler olarak algılamışlardır. İlköğretim müfettişleri ise bu gözenekte, “ses tonunu doğru kullanma”, “tahtayı etkin kullanma”, “tüm öğrencilere karşı demokratik bir tutumu sergileyebilme” ve

‘sınıf içinde hareketleriyle öğretmeye istekli olduğunu gösterebilme’ yeterliklerini önemli bulmalarına karşın, öğretmenlerde bu yeterlikleri düşük düzeyde gözlemlediklerini ifade etmektedirler.

Sınıf öğretmenleri, düşük düzeyde gösterilmesi gerektiğine inandıkları ‘öğrencileri soru sormaya ve yanıt vermeye teşvik edebilme’ yeterliğine, olması gerekenden fazla önem verdiklerini belirtmişlerdir. Müfettişler ise gösterilmesi gereken düşük, gösterilmekte olan yüksek gözeneğinde ‘öğretim yöntemlerini öğrencinin ilerlemesine göre ayarlayabilme’, ‘bir ders süresindeki etkinlikleri birbirleriyle bütünleştirebilme’, arzu edilen öğrenci

çıktılarına ulaşmada uygun 'yöntemleri etkili bir şekilde kullanabilme' yeterliklerine yer vermişlerdir. Müfettişlerin sınıf öğretmenlerini bu alanda yetersiz görmeleri doğal karşılanabilir. Ancak bu yeterlikleri önemsiz görmeleri oldukça şaşırtıcıdır. Modeldeki dağılıma göre müfettişlerin sınıf öğretmenlerini yetersiz gördükleri alanlarda sınıf öğretmenleri kendilerini yeterli görmektedir. Bu durum sınıf öğretmenlerinin kendilerini değerlendirmede kullandıkları ölçüt ile müfettişlerin kullandıkları ölçütlerin farklı olmasından kaynaklanabilir. Aynı şekilde müfettişlerin kullandıkları ölçme araçlarının güvenilirliği ve geçerliği en çok tartışılan konulardan birini oluşturmaktadır (MEB-EARGED, 2000).

Her iki gruba göre, sınıf öğretmenlerince gösterilmesi gereken düşük, gösterilmekte olan düşük gözeneğinde yer alan yeterliklerin büyük çoğunluğu 'sınıf içi öğretim süreçleri' görev alanındadır. Bu yeterliklerin başında ise 'öğretim materyallerini seçme, hazırlama, kullanma', 'dönüt verme', 'öğrenilen davranışların doğrudan ölçülmesini sağlayacak tekniklere yer verebilme' yeterlikleri gelmektedir. Bunlara ilave olarak müfettişler "farklı yöntemler kullanma", "konuyla ilgili düşündürücü sorulara yer verme" yeterliklerini idealde önemli görmedikleri gibi, bu yeterlikleri sınıf öğretmenlerinde de gözlemediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmen yeterlikleriyle ilgili yapılan bir çok araştırmada öğretmenlerin sınıf içi öğretim süreçleri alanında yetersiz kaldıkları saptanmıştır (Cecil 1984; Stolworthy 1987; Sönmez 1992; Alacapınar, 1994; Köseoğlu 1994; Taşdemir 1995; Newman 1997). Önemsiz olarak belirlenen bu yeterliklerde öğretmenlerin kendilerini yeterli görmeleri ve müfettişlerin de onları yeterli olarak algılamaları beklenemez. Modelin yapısı gereği gösterilmesi gereken düşük, gösterilmekte olan düşük gözeneğinde yer alan yeterliklere dayanarak bu yeterlikleri hizmet öncesi ve hizmet içi öğretmen yetiştirme programlarında yer verilmemesi gerekir yargısına varmak son derece yanıltıcı olur. Çünkü öğretme işi, özel bir bilgi ve beceriyi gerektiren bir süreçtir. Bu süreçte öğretmenlerin yeterli performansa sahip olmaları beklenir. Öğretmen eğitimi süreci, sürekli değişim ve gelişimi zorunlu kılar. Bu nedenle de başlangıç ve ileri düzeylerde mesleki yaşamları süresince öğretmenliğin bir öğrenme süreci olduğu ve bu sürecin sürekli öğrenme ile gelişeceği konusunda öğretmenlere yardım edilmelidir (Feinman, Nemsler ve Remilland, 1996). Sonuç olarak 'sınıf içi öğretim

süreçleri' görev alanı öğretmenlerde geliştirilmesi gereken önemli bir alan olarak algılanmalıdır.

Sonuç ve Öneriler

Bu araştırmadan elde edilen verilere dayalı olarak varılan sonuçlar aşağıda özetlenerek verilmiştir.

1. Her iki grup da gösterilmesi gereken yeterlik alanları içinde "etkili iletişim ve sınıf yönetimi" görev alanını birinci derecede, "öğretimi planlama" görev alanını ikinci derecede, "sınıf içi öğretim süreçleri" görev alanını ise üçüncü derecede önemli görmüşlerdir.

2. Gösterilmekte olan görev alanları konusunda gruplar yine "etkili iletişim ve sınıf yönetimi" görev alanını birinci derecede önemli görürken, diğer görev alanlarında ise farklı düşünmektedirler.

3. Gösterilmesi gereken yüksek, gösterilmekte olan yüksek gözeneğinde yer alan yeterlilikler daha çok "sınıf içi etkileşim ve sınıf yönetimi" görev alanında toplanmıştır. Her iki grup tarafından belirlenen bu yeterliklerin başında "öğrenciler arasında rahat hareket edebilme", "öğrencilere isimleriyle hitap edebilme", "öğrencileri ilgiyle dinleyebilme" yeterlikleri gelmektedir. Sınıf içi öğretim süreçleri görev alanında ise "öğrencinin gelişim ve anlama düzeyine uygun dil kullanabilme yeterliği önemli görülmüştür.

4. Gösterilmesi gereken düşük, gösterilen düşük gözeneğinde ise daha çok "sınıf içi öğretim süreçleri" görev alanında yer alan yeterlikler toplanmıştır. Bu yeterliklerin başında "öğretim araç ve gereçlerini kullanabilme", "konu ile ilgili uygun materyaller hazırlayabilme", "öğrencilere olabildiğince kısa sürede dönüt verebilme", "ders süresince farklı yöntemler kullanabilme", "öğrencinin konuya ilişkin ön bilgisini harekete geçirebilme" yeterlikleri gelmektedir.

Bu sonuçlar doğrultusunda geliştirilen öneriler iki başlık altında toplanmıştır.

Hizmet Öncesi Sınıf Öğretmeni Yetiştirme ile İlgili Öneriler

1. Hizmet öncesi sınıf öğretmenleri yetiştirme programlarında yer alan formasyon derslerinde "sınıf içi öğretim süreçleri" görev alanıyla ilgili temel yeterliklere daha fazla önem verilmelidir.

2. Sınıf öğretmenliği programlarında yer alan Hayat ve Sosyal Bilgiler Öğretimi, Fen Bilgisi Öğretimi, Türkçe, Matematik, Resim, Müzik ve Beden Eğitimi gibi

dersler, bu derslerin özel öğretim yöntemlerini bilen öğretim elemanları tarafından yürütülmelidir. Bu dersleri okutan mevcut öğretim elemanları ise özel öğretim yöntemleri konusunda periyodik olarak düzenlenecek hizmet içi eğitim kurslarından geçirilmelidir.

3. Öğretmen adayları daha çok model alarak öğrenmektedirler. Bu nedenle etkili öğretmen yeterlikleri konusunda eğitim fakültesi öğretim elemanları örnek oluşturmaktadır.

Sınıf Öğretmenleri ve İlköğretim Müfettişlerinin Yetiştirilmesi Amacıyla Düzenlenecek Hizmet İçi Yetiştirme Programlarına İlişkin Öneriler

1. Sınıf öğretmenleri ve ilköğretim müfettişleri için sınıf içi öğretim süreçleri görev alanında, hizmet içi eğitim kursları düzenlenmelidir.

2. Sınıf öğretmenlerine ve ilköğretim müfettişlerine mesleki yeterliklerini geliştirmeleri amacıyla başlatılan tezsiz yüksek lisans programlarına bir an önce işlerlik kazandırılmalı, sınıf öğretmenleri ve müfettişleri bu konuda teşvik edilmelidir.

3. Eğitim Fakülteleri, Milli Eğitim Bakanlığı ile işbirliği yaparak mezunlarına her üç yılda bir, öğretme ve öğrenme süreçlerinde meydana gelen değişme ve gelişmelerle ilgili kurslar düzenlemelidir.

4. Düzenlenecek hizmet içi eğitim kurslarında eğitim fakültesi öğretim elemanlarından yararlanılmalıdır.

5. Yeni mezun öğretmen adaylarını yetiştirme amacıyla hizmet içi eğitim kapsamında düzenlenen uyum programları daha işlevsel hale getirilmeli ve bu programlarda "sınıf içi öğretim süreçleri" görev alanında yer alan konulara ağırlık verilmelidir.

Kaynakça

Açıkgöz, K. (1996). *Etkili öğrenme ve öğretme*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.

Alacapınar, G. F. (1994). *Özel ve devlet okulu öğretmenlerinin sınıf içi etkinlikleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Amos, N. & Cheeseman, R. M. (1996). *Provisional teachers*. Missisipi Teaching Competencies and Indicators ED. 35331. USA

Ausubel, P.D. & Floyd, G. (1969). *School learning*. New York: Molt, Rinehart and Winston Inc.

Avalos, B. (2000). Policies for teacher education in developing countries. *International Journal of Educational Research*, 33 (5).

Brophy, E.J. & Good, T.L (1986). Teacher behavior and student achievement. In M.C Wittrock (Ed.), *Handbook of Research on Teaching*, New York: Macmillian Publishing Company.

Cecil, C.D. (1984). *Origins of teaching behavior*. American Educational Research Association, L.A. April, New Orleans.

Enz, B. J, Cook, S. J. & Omotoni, B.J. (1996). *Professional partnerships: The student teaching experience*. Dubuque, Iowa: Kendall/Hunt Publishing Company.

Gözütok, D. (2000). *Öğretmenliği geliştireyim*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Kavcar, C (1999). Nitelikli öğretmen sorunu. 21. Yüzyılın Eşiğinde Türk Eğitim Sistemi Ulusal Sempozyumu, Ankara.

Kaya, Y.K (1977). *İnsan yetiştirme düzenimiz*. Ankara: Nüve Matbaası.

Köseoğlu, K (1994). *İlköğretime öğretmen yetiştiren kurumlarda öğretim elemanı yeterliklerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.Ü.Eğitim Fakültesi Yayınlan No:55, Ankara.

McCleary, L & Thomas, C.B. (1973). Competency based educational administration and application to related fields. *Identification and development of administrative competencies: Proceeding of a Seminar*. Arizona State University.

Newman, K.A. (1997). Combining standarts with changing teachers needs introducing teacher research strategies to preservice teachers. *Annual Meeting of the American Association of Colleges for Teacher Education* (February) Phoenix, Arizona.

Oğuzkan, F. (1988). *Öğretmenliğin üç yönü*. Ankara: Kadioğlu Matbaası

Özdemir, S. (1996). *Eğitimde örgütsel yenileme*. Ankara: Pegem Yayınlan.

Petty, G. (1993). *Teaching today*. Cheltenham: Stanley Thornes (Publishers) Ltd.

Putnam, J. & Burke, J. B. (1992). *Organising and managing classroom learning communities*. New York: Mcgraw Hill

Sönmez, V. (1992). Öğretmenlerin sınıf içi etkinlikleri. *H.Ü.Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11 (8).

Stolworthy, R.L. (1987). *Evaluating the competency in the preparation of teachers*. Eric Document Reproduction Service No. ED 290 797.

Taşdemir, M. (1995). *İlkokul öğretmeni yetiştirme programının öğretim elemanı, öğretmen ve öğrenci görüşlerine göre değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ünal, S. & Ada, S. (1999). *Öğretmenlik mesleğine giriş*. İstanbul: M.Ü. İstanbul Teknik Eğitim Fakültesi, Yayın No: 13.

Wragg, E.C. (1993). *Class managment*. London: Roulledge Publishing.

Geliş	15 Mayıs 2002
İnceleme	3 Haziran 2002
Kabul	9 Haziran 2003